

VYKAZOVANIE INFORMÁCIÍ O ŠTRUKTÚRE A RIADENÍ RIZÍK V ÚČTOVNEJ ZÁVIERKE POISŤOVNE³⁵

Reporting information in financial statements on the structure and risk management insurance company

Jitka Meluchová

Poisťovne pri posudzovaní rizík, ktoré preberajú od klientov využívajú najnovšie poznatky z teórie manažmentu rizík a majú vypracované vlastné systémy, stratégie a modely na riadenie rizík. Cieľom je vytvoriť rovnováhu medzi rizikami, návratnosťou z investícií a vlastným imaním poisťovne, ktoré by musela poisťovňa použiť, ak by nemala dostatočné technické rezervy na výplatu záväzkov z poistenia. To je dôvodom, že poisťovňa podrobne informuje v poznámkach *o riadení poistného a finančného rizika* tak, aby používateľ mohol pochopiť dopady týchto rizík na hodnotu aktív, záväzkov a vlastného imania. Poisťovňa pravidelne vykonáva analýzu rizík vyplývajúcich z aktív a záväzkov podľa princípov *Asset/Liability Management* (ďalej aj ALM). Hlavným cieľom ALM je zabezpečiť primeranú návratnosť investovaných aktív na ich budúce použitie, t. j. na úhradu záväzkov z poistných a investičných zmlúv. Koncepcia ALM priraduje každej skupine finančných záväzkov samostatné portfólio finančného majetku, so zreteľom na druh plnenia a predpokladanú splatnosť záväzku. Tieto aktíva sú oceňované na rovnakom základe ako záväzky (technické rezervy) tvorené k týmto zmlúvam. Primárnym cieľom investovaného kapitálu je zabezpečiť, aby dané aktívum bolo schopné generovať dostatočné peňažné toky v požadovanom objeme a čase na pokrytie očakávaných záväzkov a dosiahnuť tak dlhodobú návratnosť z investícií, ktoré by prevyšovali zmluvné záväzky poisťovne. Aby mohlo dôjsť k naplneniu týchto cieľov, poisťovňa analyzuje a riadi riziká vyplývajúce z investovania prostriedkov technických rezerv. Prostredníctvom inštitútu zodpovedného aktúára vypracováva tzv. *ALM správu*, ktorá umožňuje sledovať a porovnávať vývoj a pohyby v štruktúre finančných aktív a záväzkov podľa splatnosti, dosahovaných, garantovaných úrokových sadzieb a menovej štruktúry. Výsledky tejto analýzy sú podkladom pre ďalšie rozhodovanie o investičnej stratégii v oblasti finančných nástrojov, ktorými budú kryté záväzky z uzavretých zmlúv. Táto činnosť je spravidla realizovaná *výborom pre riadenie rizík, investičnou komisiou, útvarom interného auditu*, ako aj spoluprácou s medzinárodnými organizáciami zaoberajúcimi sa riadením poistných a finančných rizík.

---

³⁵ Tento príspevok je výstupom z výskumného projektu: VEGA č. 1/0069/13, *Koncepcia verného a pravdivého*

Koncepciu riadenia aktív a záväzkov rieši aj smernica *Solvency II* (článok 44), podľa ktorej by mali poisťovne v rámci riadenia rizík vyhodnocovať tieto informácie:

- opis postupu identifikácie a posúdenia rôznych dôvodov vzniku nesúladu medzi aktívami a záväzkami, minimálne týkajúce sa podmienok a druhu meny,
- opis techník používaných na zmierňovanie rizika a očakávaného účinku príslušných techník zmierňovania rizika na riadenie aktív a záväzkov,
- opis povoleného zámerného nesúladu aktív a záväzkov,
- opis podkladovej metodiky a frekvencie záťažových testov a stresových scénárov, ktoré sa majú vykonať.

Zákon o poisťovníctve stanovuje, že *riadenie rizík poisťovne zahŕňa činnosti zamerané na predchádzanie možným stratám včasnou a primeranou identifikáciou rizík, meraním veľkosti rizík, sledovaním rizík a ich veľkosti a zmierňovaním veľkosti rizík*. Aby mohla poisťovňa riadiť riziká, ktoré ohrozujú jej činnosť, musí ich poznať resp. identifikovať. Jednotlivé poisťovne majú vypracované vlastné systémy identifikácie, ohodnocovania, riadenia a eliminácie rizík. Ide o riziká, ktoré môžu spôsobiť budúcu neschopnosť plnenia záväzkov z uzavretých zmlúv, ale aj riziká druhotne vyvolané následnou činnosťou poisťovne. Medzi hlavné skupiny rizík vyhodnocovaných poisťovňou patria:

- poisťné riziká (vyplývajú z poisťovacej činnosti),
- finančné riziká (súvisia s investovaním do finančných nástrojov),
- externé riziká (vyplývajú z externého prostredia, v ktorom poisťovňa pôsobí, nie sú ovplyvniteľné ani kontrolovateľné poisťovňou),
- interné riziká (vyplývajú zo samotného chodu a riadenia poisťovne).

Poisťné riziko predstavuje pre poisťovňu kombináciu náhodnosti a nepredvídateľnosti výskytu nežiaducej udalosti s neurčitým rozsahom, ktorú vzniknutá udalosť spôsobila. Poisťovňa vykonáva odhady počtu poisťných udalostí a rozsahu plnení pomocou štatistických a poistno-matematických metód. Poistnému riziku čelí, ak frekvencia alebo závažnosť poisťných udalostí a výška plnení prekročí uskutočnené odhady. Zmierňovanie poisťného rizika je možné napr. homogenizáciou poisťného kmeňa, diverzifikáciou rizík z hľadiska druhu a výšky rizika, geografickej lokality a kategórie odvetvia, vypracovaním stratégie upisovania poisťného ako ceny za poisťnú ochranu (akceptácia rizík, výber a schválenie rizík, použitie rizikových limitov), vypracovaním interných modelov riadenia a monitorovania rizík (analýza senzitivity na rizika, sledovanie vývoja škodovosti, skúmanie primeranosti predpisu

---

zobrazenia skutočnosti v kontexte platnej legislatívy účtovníctva z pohľadu audítorskej profesie.

poistného, dostatočnosť technických rezerv); postúpením rizika do zaistenia (diverzifikácia rizík).

Podstatou poistnej zmluvy je definovanie *neistoty* plynúcej z prenosu rizika. Neistá budúca udalosť je podľa IFRS 4 udalosť, pri ktorej existuje neistota či poistná udalosť vôbec nastane, kedy nastane a koľko bude musieť poisťovateľ zaplatiť, ak nastane?

Poisťovňa v poznámkach zverejňuje informácie o významných rizikách. V súvislosti s akceptáciou rizika od poistenca identifikuje najmä *poistno-technické riziko*, ktoré predstavuje neistotu spojenú s frekvenciou, veľkosťou alebo okamihom výplaty budúcich poistných plnení vyplývajúcich z prevzatých rizík. Najvýznamnejšou súčasťou poistno-technického rizika je *riziko plynúce z kalkulácie výšky poistného* (napr. riziko plynúce zo zmien vývoja úmrtnosti, úrazovosti a výskytu chorôb, početnosti a výšky poistných plnení), ďalej *riziko dostatočnosti technických rezerv* vo vzťahu k očakávaným záväzkom z poistenia a *riziko kapitálovej vybavenosti* poisťovne. Testovanie dostatočnosti očakávaných záväzkov sa sleduje v súčinnosti s príslušnými aktívami (finančným umiestnením) a zmenami úrokových sadzieb, menových kurzov atď.

Ďalšie významné riziko, ktoré poisťovňa kvantifikuje v poznámkach je *riziko nárastu administratívnych nákladov* súvisiace so správou dlhodobého poistenia. Významným rizikom je *stornovanosť*, ktorá vyjadruje s akou pravdepodobnosťou poistenec predčasne zruší zmluvu alebo prestane platiť poistné skôr, ako sa predpokladalo pri oceňovaní zmluvy. Najväčšia citlivosť na zrušenie je do troch rokov od uzatvorenia zmluvy.

Dôležitým rizikom, ktoré poisťovňa hodnotí v poznámkach je *riziko koncentrácie*. Určuje rozsah, v akom môže určitá poistná udalosť ovplyvniť výšku záväzkov poisťovne. Riziko koncentrácie môže vzniknúť z jednej zmluvy alebo malého počtu súvisiacich zmlúv a viaže sa k okolnostiam, ktoré by boli dôvodom plnenia významných poistných súm, napriek tomu, že tieto zmluvy netvorí podstatnú časť z portfólia zmlúv. Riziko územnej koncentrácie vyjadruje prieskum skupín poistených z pohľadu sociálnych, profesijných, vekových, zdravotných a iných kritérií. Poisťovňa analyzuje aj *riziko terorizmu*, *riziko z katastrofických udalostí*, *riziko zo súdnych sporov* a *riziko plynúce z povinného zmluvného poistenia*.

Veľkú skupinu rizík, ktorým je poisťovňa vystavená predstavujú *finančné riziká*. Podľa štandardu IFRS 4 je *finančné riziko* definované ako *riziko novej budúcej zmeny jednej alebo viacerých špecifikovaných úrokových sadzieb, ceny finančného nástroja, ceny komodity, výmenného kurzu, indexu cien alebo sadzieb, úverového ohodnotenia (ratingu), úverového indexu alebo inej premenlivej veličiny, ktorá je nezávislá od zmluvných strán*. Poistné zmluvy môžu obsahovať aj určité finančné riziko. Zmluvy, ktoré obsahujú významné finančné riziko,

sú klasifikované ako *investičné zmluvy*. Úlohou investičnej stratégie poisťovne je identifikovať možné finančné riziká, tieto analyzovať, vyhodnotiť a následne vykonať účinné opatrenia na zabezpečenie ich eliminácie. Stratégia riadenia rizík sa zameriava na nepredvídateľnosť situácií na finančných trhoch, na minimalizáciu možných negatívnych dopadov, ktoré by mohli ovplyvniť výsledok hospodárenia a finančné toky poisťovne. Poisťovňa čelí celej škále rizík spojených s investovaním do finančných aktív.

Schéma 1 Druhy rizík podľa IFRS 7

Ďalším rizikom, ktoré poisťovňa skúma je *riziko insolventnosti* vyjadrujúce dočasnú alebo trvalú neschopnosť plniť dlhodobo svoje záväzky, ide o riziko vyplývajúce z nevhodnej štruktúry aktív vzhľadom na potreby finančného krytia poisťných plnení (záväzkov). Poisťovňa preukazuje svoju solventnosť Národnej banke Slovenska. Zníženie prejavu rizika insolventnosti prinesie implementácia smernice Solvency II v podobe sprísnenia pravidiel kapitálových požiadaviek. Poisťovňa musí v poznámkach informovať aj o situácii, ak došlo k inému vývoju rizikovosti ako sa predpokladalo a preto musí mať nastavené aj účinné nástroje na elimináciu následkov nesprávneho posúdenia rizika. Medzi tieto možnosti *zmiernenia negatívnych dopadov rizík* na ekonomiku poistenia patrí najmä:

- stanovenie maximálnych limitov náhrad škôd (ohraničenie rizika),
- kvalifikované oceňovanie rizík a následne stanovenie ceny poistenia,
- vysoko odborný systém manažmentu rizík, ktorý dokáže pracovať s rizikami na základe najnovších poznatkov, techník a technológií, používa účinné nástroje a metódy pri riadení súčasných rizík a skúma vývoj a možnosti budúcich rizík,
- optimálna štruktúra produktového portfólia – homogenizácia poisťného kmeňa (riziká, s ktorými nemá poisťovňa skúsenosti alebo na ne nie je primárne zamerané produktové portfólio, riešiť rozložením riziká formou zaistenia alebo spoluistenia),

- kvalitná databáza informácií a štatistická analýza údajov o situácii na poistnom trhu, o vývoji škodovosti, analýze poistného kmeňa, analýze zaistenia, spolupoistenia, spoluúčasti klienta,
- účinná prevencia a zábranné opatrenia v rámci zmluvných podmienok a dojednaní, za akých bude poistné plnenie vyplatené, nastavenie motivačného systému bonusov ale aj malusov atď.

Dôvodom je, že ani ten najlepší systém riadenia rizík nie je schopný dokonale predvídať všetky možné rizika a ich dopady. Na overenie použitých odhadov a predpokladov pri analýze rizík poisťovňa využíva rôzne nástroje a techniky napr. *stresového testovania* (vytvorenie stresových scenárov, pomocou ktorých sa doplnia informácie o citlivosti na jednotlivé druhy rizík pre potreby kvantifikovania dopadu zmien rôznych veličín na portfólio rizík poisťovne, s cieľom zistiť najlepší odhad a odhaliť slabiny), *analýza citlivosti* (poskytuje prehľad o tom, do akej miery je výsledok odhadu citlivý na zmenu parametrov a predpokladov modelu, je tak významným nástrojom stanovovania dôležitosti rizikových činiteľov a celkovej kvantifikácie rizika).

Záver

Poisťovňa v rámci systému riadenia rizík skúma riziko v jeho podstate, rieši možnosti jeho ovplyvňovania alebo úplnej eliminácie. Každé riziko je ohodnotené na základe kvalifikovaného odhadu, stanovením maximálnej výšky poistného plnenia a pravdepodobnosti vzniku poistnej udalosti počas nasledujúceho obdobia. Súčin týchto hodnôt stanoví *rizikový potenciál*. Pri hodnotení rizika vychádza poisťovňa z najhoršej možnej varianty rizikového potenciálu. Je to ukazovateľ, na základe ktorého je možné riziká porovnávať a vyhodnocovať. Jedine tak budú poisťovne aj v budúcnosti schopné riziká predvídať, eliminovať a tak predchádzať výkyvom v ekonomických výsledkoch spôsobených napríklad finančnou krízou, hospodárskou recesiou a ďalšími udalosťami v európskom a svetovom hospodárstve.

Abstrakt

Poisťovňa ako špecializovaná finančná inštitúcia má povinnosť informovať vo svojej účtovnej závierke o štruktúre a riadení rizík, ktoré podstupuje pri vykonávaní poisťovacej a zaistovacej činnosti. Základom ekonomickej prosperity a trvalo udržateľného rastu poisťovne sú tri strategické oblasti. Tými sú efektívne riadenie finančných rizík, primerané technické rezervy vytvorené vo výške očakávaných budúcich záväzkov a optimálna investičná politika, ktorá zabezpečí generovanie dostatočných peňažných tokov na ich úhradu. Tieto informácie sú kľúčové pre používateľov pre posúdenie finančného zdravia a solventnosti poisťovne.

Kľúčová slova: riadenie rizík, poisťovňa, účtovná závierka, poistné riziko, solventnosť

Summary

The insurance company as a specialized financial institution is obliged to inform in its financial statements about the structure and management of the risks they take the conduct of insurance and reinsurance business. Foundation of economic prosperity and sustainable growth insurers are three strategic areas. These are the effective management of financial risks, adequate technical provisions established in the amount of expected future liabilities and optimal investment policy that ensures generate sufficient cash flow to pay them. This information is crucial for users to assess the financial health and solvency of insurance companies.

Key words: risk management, insurance company, financial statements, insurance risk, solvency

JEL klasifikácia: M48,G22

Použitá literatúra

- [1] DVORÁKOVÁ, D. 2006. Finanční účetnictví a výkaznictví podle mezinárodních standardů IAS/IFRS. Brno: Computer Press, a.s., 2006. 339 s. ISBN 80-251-1085-0.
- [2] EIOPA2011. Report on the fifth Quantitative Impact Study (QIS 5) for Solvency II. [online]. EÚ, 2011. [2014 03.07.]. Dostupné na: <https://eiopa.europa.eu/fileadmin/tx_dam/files/publications/reports/QIS5_Report_Final.pdf>.
- [3] GLOBAL RISKS 2011. World Economic Forum. Sixth Edition. Geneva. [online]. EÚ, 2011. [2013 12.08.]. Dostupné na: <<http://www.weforum.org/issues/global-risks>>.
- [4] JÍLEK, J. 2000. Finanční rizika. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2000. 640 s. ISBN 80-7169-579-3.
- [5] JUHÁSZOVÁ Z. – JEŠŠ M. 2012. Integrovaná smernica pre zostavenie účtovnej závierky. In Ekonomika a informatika: FHI EU v Bratislave a SSHI. Bratislava, ISSN 1336-3514, 2012, roč. 10, č. 1 /2012, s. 79-93.
- [6] MATEÁŠOVÁ M. 2013. Sale of real estate. In Journal of East European Science and Research: scientific peer-reviewed journal. Bratislava: European Institute for Development and Education, 2013. - ISSN 1338-3302. - Vol. 4, no. 1 (2013) p. 113-120.
- [7] SIVÁK, R. a kol. 2005. Riziko a neistota vo vybraných oblastiach financií. Bratislava: EKONÓM, 2005. 284 s. ISBN 80-225-2125-6.
- [8] ZÁKON NR SR č. 8/2008 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Kontakt

Jitka Meluchová, Ing., PhD., Katedra účtovníctva a audítorstva, FHI, EU v Bratislave, Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, tel.: +421 2 67 295 757, jitka.meluchova@euba.sk